

Onderzoek naar separatie: een goed begin, maar nog wel half werk

W. VAN TILBURG

Vollema e.a. (2012) beschrijven een onderzoek naar de determinanten van een binnen en buiten de professie omstreden, maar desondanks nog veel toegepaste interventie: het separeren. Zo ervaren patiënten separatie bij uitstek als het meest sprekende voorbeeld van het toepassen van dwang in de psychiatrie (Sorgaard 2004). Geen wonder dat de auteurs kunnen constateren: *‘Er bestaat al geruime tijd consensus om het aantal separaties in de psychiatrie fors terug te dringen’*. De auteurs blijken zich in dit beleid goed te kunnen vinden.

Om hun artikel recht te doen is het belangrijk de intentie van de auteurs goed te begrijpen. Hun doelstelling is namelijk weliswaar bescheiden, maar tegelijkertijd zeer de moeite waard. Zij presenteren een onderzoek dat erop gericht is om na te gaan welke de determinanten van de besluitvorming tot separeren in hun eigen instelling zijn. Op deze wijze hopen zij inzicht te krijgen in de wijze waarop het antisepareerbeleid in hun eigen instelling vormgegeven moet worden.

Bescheiden, maar waardevol

Vollema e.a. concluderen namelijk terecht uit hun korte samenvatting van de literatuur, dat het tot dusver verrichte relatief schaarse onderzoek geen eensluitende resultaten laat zien, die men zomaar even lokaal zou kunnen toepassen. Omdat zij het beleid van hun instelling toch wetenschappelijk willen onderbouwen, hebben zij onderzoek gestart met een primair lokale, dus heel bescheiden doelstelling, onderzoek dus, dat in eerste instantie niet gericht is op resultaten met een grote mate van generaliseerbaarheid naar andere settingen.

Tegelijkertijd is deze werkwijze echter ook zeer de moeite waard, omdat de auteurs zo een voor-

beeldfunctie vervullen voor hen die belast zijn met de beleidsontwikkeling in psychiatrische settingen en die deze zoveel mogelijk wetenschappelijk willen funderen. Dan kan je blijkbaar lang niet altijd zomaar de reeds voorhanden zijnde resultaten van het lopende (inter)nationale wetenschappelijk onderzoek toepassen. Dit type praktijkgebonden onderzoek is niet zo populair bij onderzoekers, juist omdat men er niet zo gemakkelijk mee kan scoren op internationale podia, maar het is wel uitermate belangrijk voor een verwetenschappelijking van de psychiatrische behandelpraktijk.

Bevindingen Wat Vollema e.a. hebben gedaan, is eigenlijk heel eenvoudig: een naturalistische retrospectieve studie op vier gesloten afdelingen. Ze hebben voor alle gesepareerde patiënten in een gegeven periode een aantal variabelen gescoord nadat de separatie had plaatsgevonden, en deze groep vergeleken met een zoveel mogelijk representatieve controlegroep van niet-gesepareerde patiënten. De bevindingen vielen wat tegen: er werden correlaties gevonden van het besluit om te separeren met de aanwezigheid van prikkelbaar agressief gedrag, een afname van motorische vertraging, en een verminderd gevoel van veiligheid bij de verpleging op de dag van de separatie. Deze laatste correlatie was sterk; de onderzoekers geven tegelijkertijd echter aan dat een groot gedeelte van de variantie onverklaard is gebleven.

Terecht stellen de auteurs dat men alleen met de nodige voorzichtigheid hieruit aanwijzingen zou kunnen destilleren op welke aspecten van het

behandelgebeuren men in ieder geval preventieve interventies moet richten. Zij achten op zijn minst het verrichten van een prospectief longitudinaal vervolgonderzoek nodig om echte causale verbanden tussen de genoemde variabelen en de separaties aan te tonen.

Verder onderzoek – maar hoe? Dergelijk vervolgonderzoek lijkt mij toe te juichen, maar ik zou daar de aanbeveling bij willen doen om, als men toch al die moeite gaat doen om zo'n prospectieve cohortstudie op te zetten, nog eens zorgvuldig na te gaan hoe de set variabelen kan worden uitgebreid dan wel de meting van bepaalde variabelen moet worden verfijnd. Dit om te voorkomen dat men opnieuw met het probleem van de (te) geringe verklaarde variantie wordt geconfronteerd. Prinsen (2010) waarschuwt dat 'het terugbrengen van dwang en drang vaak eenzijdig wordt vertaald naar het terugbrengen van het aantal separaties' en dat men zo gemakkelijk uit het oog kan verliezen dat afname van het aantal separaties op zich nog niet hoeft te betekenen dat er ook afname is van dwang en drang.

Ik leid hieruit af dat het onderzoeken van een dwangmaatregel zoals separatie wellicht het beste kan geschieden in onderzoek waarin alle andere in de instelling toegepaste dwangmaatregelen worden meegenomen. Ik zou nog verder willen gaan en ook willen scoren het al of niet met succes gebruiken van alle beschikbare niet onder dwang toegepaste interventies en maatregelen die men in de instelling hanteert om het gevaar van agressief gedrag te bestrijden. Dan krijgt men wellicht een beter inzicht in de samenhang tussen de diverse al of niet onder dwang toegepaste interventies van het totale pakket dat beschikbaar is voor het bestrijden van het gevaar dat patiënten voor anderen of zichzelf vormen. Daarmee zal vermoedelijk ook een aantal belangrijke determinanten van de besluitvorming tot separatie in de context van het totale op het bestrijden van het gevaar gerichte beleid zichtbaar worden.

Besluit Als inspiratiebron, waar men een aantal inzichten aan kan ontleen, zou de opzet van de 'Amsterdam Study of Acute Psychiatry' kunnen dienen (Van der Post e.a. 2008). Een voorwaarde voor een geslaagde implementatie van zo'n type onderzoek lijkt mij, dat men al wel een beeld heeft van wat een 'best practice' voor een systematische omgang met agressief gedrag zou inhouden, ontleend aan literatuur, ervaring en gesprekken met betrokkenen en deskundigen. Daarmee zet men tevens een eerste stap op de weg die Van der Werf aanbeveelt in een discussie met Prinsen over de mogelijkheid van vergelijkend onderzoek bij dwangtoepassingen: 'Laten we eerst eens 'best practices' ontwikkelen samen met alle betrokken partijen'.

LITERATUUR

- Post L van der, Schoevers R, Koppelmans V, Visch I, Bernardt C, Mulder N, e.a. The Amsterdam Study of Acute Psychiatry; the study design. *BMC Psychiatry* 2008; 8: 35-42.
- Prinsen EJD. Tegen de stroom in. *Maandblad Geestelijke volksgezondheid* 2010; 65: 63-72.
- Sorgaard KW. Patient's perception of coercion in acute psychiatric wards. An intervention study. *Nord J Psychiatry* 2004; 58: 299-304.
- Vollema MG, Hollants SJ, Severs CJ, Hondius AJK. De determinanten van separaties in een psychiatrische instelling: een naturalistisch en exploratief onderzoek. *Tijdschr Psychiatr* 2012; 54: 211-21.
- Werf B van der. Tegen de stroom in (1). *Maandblad Geestelijke volksgezondheid* 2010; 65: 659-62.

AUTEUR

WILLEM VAN TILBURG, emeritus hoogleraar Klinische Psychiatrie, VU medisch centrum, verbonden aan polikliniek Amsterdam, Leo Kannerhuis; was voorzitter van de NVvP-commissie Richtlijn besluitvorming dwang.
Correspondentieadres: prof. dr. Willem van Tilburg, Stommeerweg 61, 1431 ET, Aalsmeer
E-mail: willem.vantilburg@kpnmail.nl

Geen strijdige belangen meegedeeld.

Het artikel werd voor publicatie geaccepteerd op 7-11-2011.

TITLE IN ENGLISH Research of seclusion: well begun, but
still half done